

Kaasut ja biogeokemian prosessit kallioperässä (KABIO)

**Ilmo Kukkonen & Lasse Ahonen
Geologian tutkimuskeskus, Espoo**

KYT2010 Seminaari

*26.9.2008
Helsinki*

Kaasut ja biogeokemian prosessit kallioperässä

- **Kallioperän suolaisissa pohjavesissä tavataan aina kaasuja**
- **Kallioperässä esiintyy mikrobeja**
- **Mikä on kaasujen alkuperä?**
- **Mikä on kaasujen rooli kallioperän mikrobien elämässä?**
- **Miten mikrobit ja kaasut vaikuttavat kallioperän kemiallisiin olosuhteisiin?**
- **Implikaatioita loppusijoituksen kysymyksiin?**

Outokummun syväreikä

- **GTK:n tutkimushanke ja tutkimusohjelma**
- **International Continental Scientific Drilling –ohjelman (ICDP) hanke**
- **2514 m syvä tutkimusreikä, kairattiin 2004-2005**
- **Sijainti Outokummun malmijaksolla**
- **Reikä on jätetty avoimeksi jatkotutkimuksia varten (ei putkitusta > 39 m)**
- **Tavoitteita:**
  - (1) Outokummun malmijakson syvärakenteen selvittäminen,**
  - (2) Kallioperän eri ominaisuuksien vertikaalivaihtelu,**
  - (3) Syvän biosfäärin tutkimus**

KABIO-hankkeen tavoitteet

Tutkimuksellisia kytkentöjä

- **Kivi-vesi-mikrobit vuorovaikutus**
- **Biogeokemiallisten reaktioiden mallinnustarkastelut**
- **Paleoympäristön muutos ja ikiroudan vaikutus syvään biosfääriin**
- **Syvän biosfäärin diversiteetti**

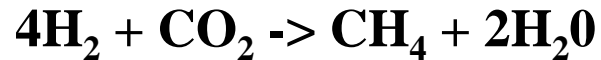
Tekniset tavoitteet

- **Laitekehitys näytteenottoon**
- **Kaasututkimus (koostumus, isotoopit)**
- **Mineralogia ja kivi-vesi-vuorovaikutus**
- **Biogeokemian mallinnus**

Syvän biosfäärin mahdollisia energialähteitä

1. Maan pinnalla toimivan ravintoketjun ulottuminen syvälle kallioperään

2. Vety: Onko olemassa abiottista vetyä hyödyntävä biosfääri?

3. Voivatko Fe - C(graf) – CH₄ - CO₂ –systemin reaktiot toimia energian lähteenä?

Kaasun alkuperä, mahdollisuuksia

- **Biogeeninen**

CO₂:n biogeeninen pelkistyminen CH₄:ksi

CH₄:ää voi muodostua korkeampien hiilivetyjen hajotessa

- **Termogeeninen**

Korkeampien hiilivetyjen hajoaminen termisesti CH₄:ksi

- **Abiogeeninen**

Ei-biogeeniset prosessit CH₄:n muodostumisessa

- **Primordiaalinen**

Vaippaperäinen kaasu

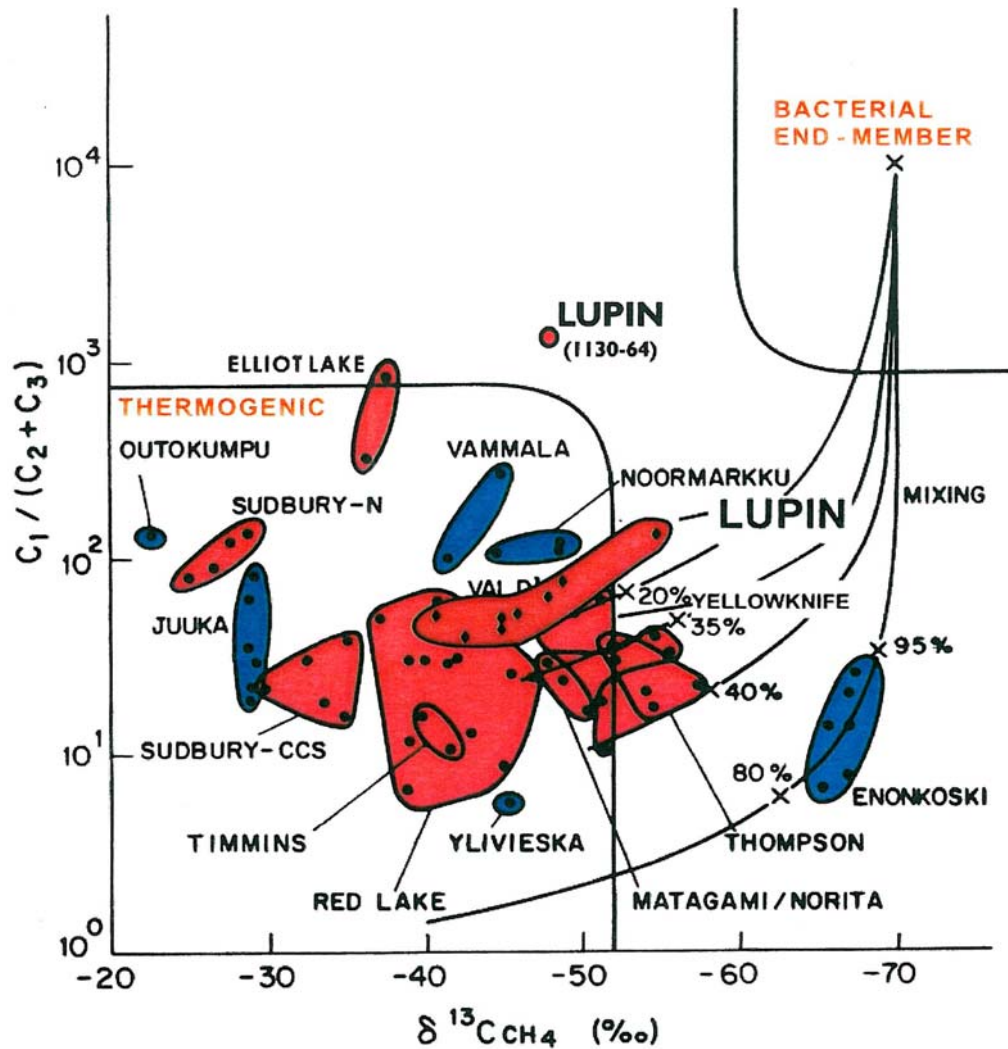
- **Muita prosesseja**

Metaanin hapettuminen

Sekoittuminen

Diffuusio

Hiilivetyjen hiilisuhde ja metaanin C-isotooppisuhde syvissä kalliopohjavesissä

Stottler (2007)

$^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ –suhteet eräissä prosesseissa

Prosessi

$\delta^{13}\text{C}$

Vaippaperäinen hiili

-6 ‰

Kalkkikivien hiili

-1...+2 ‰

Prekambrinen orgaaninen hiili

-20...-30 ‰

Fotosynteesi

-20 ... -30 ‰

Metanogeneesi

CO_2 :n pelkistäminen H_2 :lla

-22...-58 ‰

CH_4 :n kuluttaminen

> - 96 ‰

Abioottisia prosesseja

Ilmakehä (CO , CO_2 , CH_4)

>-25 ‰

Kuoren ja vaipan reaktiot ($\text{CO-H}_2 \rightarrow \text{CO}_2$, CH_4)

-64 ‰

Timantin muodostus vaipassa ($\text{CH}_4 \rightarrow \text{C}$)

>-26 ‰

Hydrotermiset reaktiot kuoressa ($\text{CO}_2\text{-H}_2$)

-35...-60

KABIO: työsuunnitelma

Toteutus yhteistyössä: GTK, VTT, Posiva

OKU-syväreiän vesi- ja kaasunäytteiden tutkimus:

- **Näytteenotto GTK:n kevyellä letkunäytteenottomella 2008**
- **Näytteenotto Posivan PAVE-laitteistolla 2008-2009**
- **Edustavien näytteiden saanti mikrobiologiaa ja biogeokemiaa varten**

Näytteiden analysointi

- **Mikrobiologinen tutkimus (VTT/Geomol-hanke)**
- **Vesikemia, kaasukemia, isotootit (GTK/Kabio-hanke)**
- **Veden ja kaasujen C-, O- ja H- isotooppianalyysit (GTK/Kabio-hanke)**

Kaasua purkautuu pintaan Outokummun syväreiästä

- Kaasua havaittiin jo kairauksen yhteydessä (CH₄, H₂, N₂ , etc.)
- Video kuvattu elokuussa 2007, 2½ vuotta kairauksen päättymisen jälkeen
- Kaasua virtaa edelleen (syyskuu 2008)

Alustavia tuloksia OKU-syväreiän kaasututkimuksista

- Reiän vesi on suolaista (Ca-Na-Cl, joht. 15-60 mS/cm)
- Kaasun purkautuminen havaittiin jo kairausaikana
- Kaasua tuottava rakovyöhyke 970 m tasolla kiilleliuskeessa
- Kaasuanalyysit 900-1000 m näytteistä:

2005:

CH ₄	57.0 %
N ₂	30.2 %
He	1.2 %
H ₂	9.3 %
O ₂	1.6 %
Ar	0.2 %
+ CO ₂ , C ₂ H ₆ , C ₂ H ₄ , C ₂ H ₂ , C ₃ H ₈ , C ₃ H ₆	

2007:

CH ₄	49 %
N ₂	40 %
He	3 %
H ₂	< 0.003 %
O ₂	4.5 %
Ar	0.3 %
+ CO ₂ , C ₂ H ₆ , C ₃ H ₈ , C ₃ H ₆	

KABIO-hankkeen näytteenotto OKU-syväreistä elokuussa 2008

- GTK:n letkunäytteenotin
- Reikävesi 100 m osuuksina 2350 m:iin
- Mikrobikontaminaation minimointi: steriilit letkut, venttiilit ja työkalut, kumihanskat

KABIO-hankkeen näytteenotto OKU-syväreistä elokuussa 2008

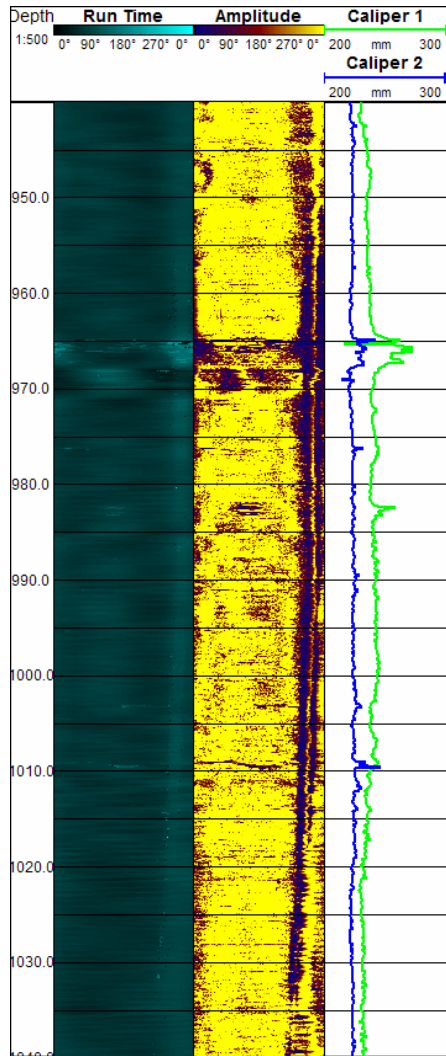

Näytteenotto OKU-syväreistä elokuussa 2008

Kaasua tuottava rakovyöhyke 965-968 m:

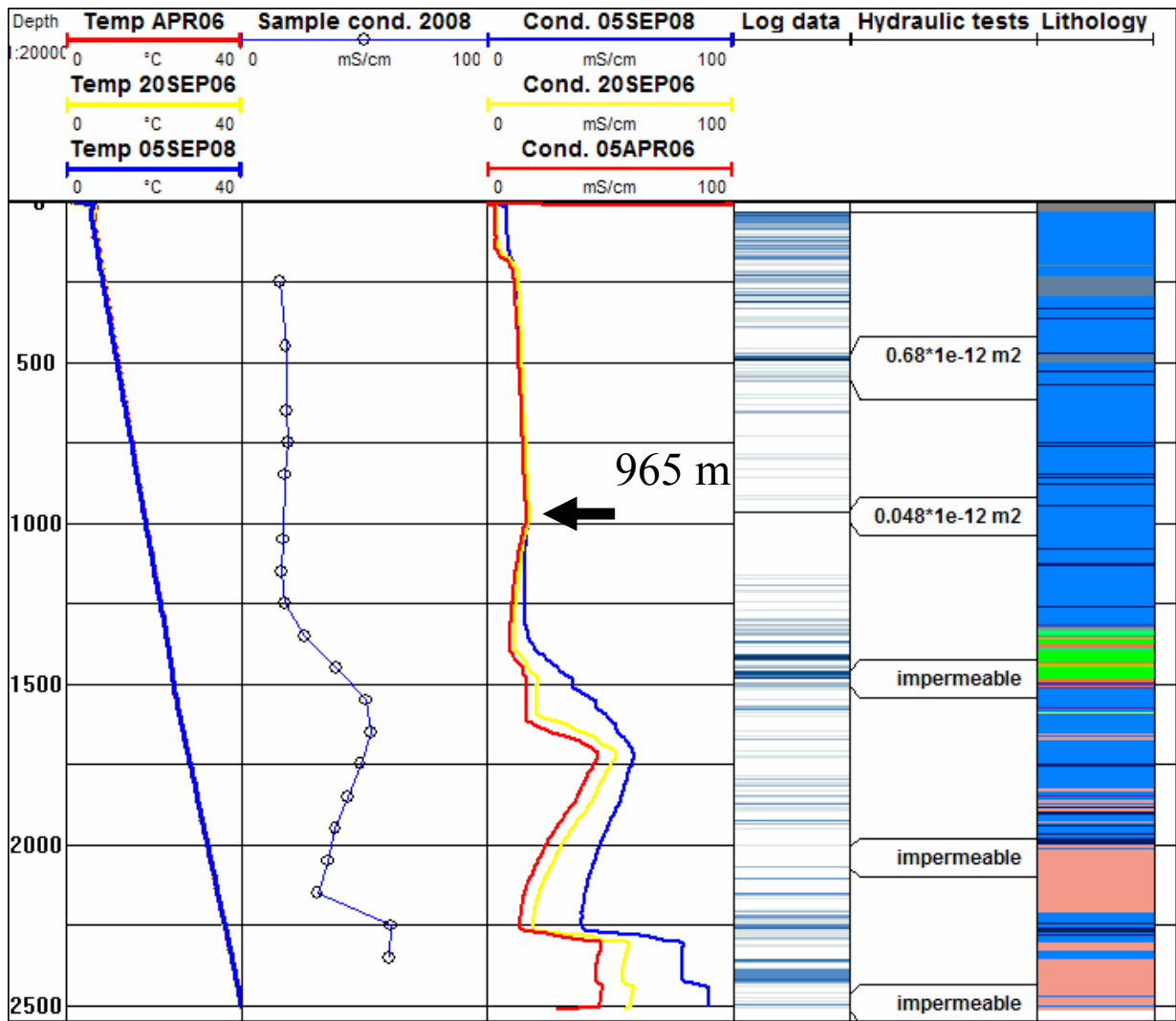
FW Sonic image & caliper logs

Kairasydännäytteet

OKU-syväreikä: Reikäveden luotauksia & fluidinäytteet

Datalähteet:
 GTK-VTT näytteet (2008)
 ICDP-luotaukset (2006-2008)
 Tarvainen (2006)

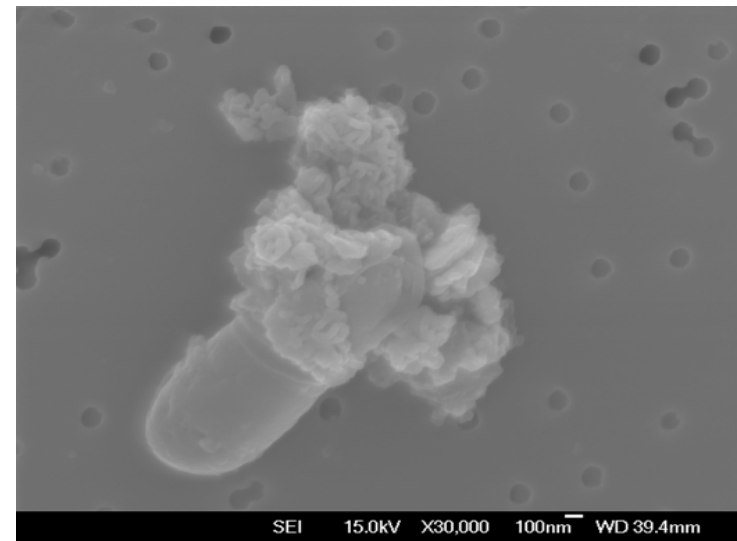
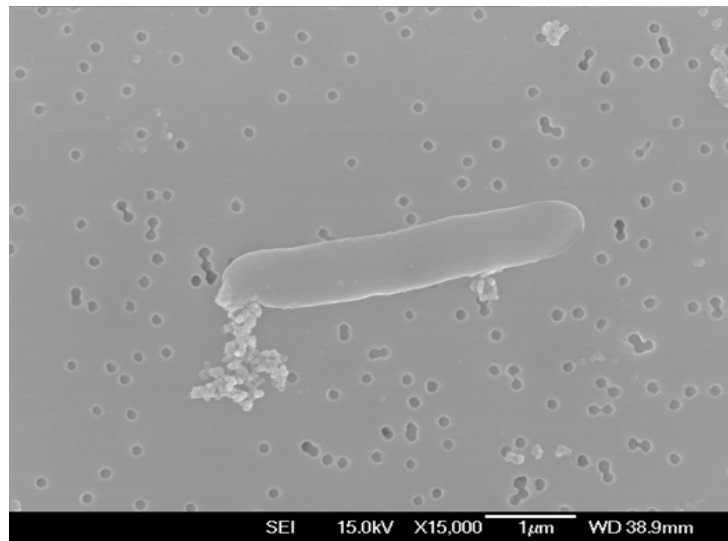

Outokummun syväreikä: SEM-kuvia 2008 vesinäytteiden bioaineksesta

Kuvaus: Kari Lounatmaa/Lounatmaa Ltd

Yhteistyössä ”OKU Deep drill hole team members”:

M. Itävaara, M. Nyysönen, A. Nousiainen, M., Öster, VTT
Lasse Ahonen, Ilmo Kukkonen, GTK, Finland

KABIO-hanke 2008-2010: Välituloksia 2008

OKU-syväreikä

- Kalliopohjavesi on suolaista, suolapitoisuus kasvaa alaspäin hyppäyksittäin
- Jatkuva ja runsas kaasun purkautuminen
- Kaasun lähde todennäköisesti rakovyöhyke 965-970 m:ssä, kiilleliuskeessa
- Reikäveden näytteenotto tehty 2350 m:iin elokuussa 2008
- Analyysit käynnissä
- Mikrobeja esiintyy kaikilla syvyystasoilla

Tehdään 2008

- Tulkintaa
- Muodostumafluidin pumppaus 965-970 m rakovyöhykkeestä (PAVE-laitteisto)
- Kevyen pakkerilaitteiston suunnittelu jatkuu

Kiitos!